

Ю. С. Розозян,

д. е. н., старший дослідник, заступник завідувача відділу проблем міжрегіонального співробітництва, Державна установа "Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України", м. Київ

ORCID ID: 0000-0001-5325-4213

Г. Г. Нестеров,

молодший науковий співробітник відділу проблем міжрегіонального співробітництва, Державна установа "Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України", м. Київ

ORCID ID: 0000-0002-7131-3616

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.6.29

СЛОВЕНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА РОЗБУДОВУ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Yu. Rohozian,

Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher, Deputy Head of the Department of Interregional Cooperation Issues, State Organization "V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv

H. Nesterov,

Junior Researcher of the Department of Interregional Cooperation Issues, State Organization "V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv

SLOVENIAN VIEW ON THE BUILDOUT OF PRIORITY DEVELOPMENT TERRITORIES AS A TOOL FOR STRATEGIC MANAGEMENT OF THE REGIONAL ECONOMY

Констатовано важливість застосування індивідуального підходу до питань відновлення економічного потенціалу проблемних територій Словенії з точки зору державної політики. Проаналізовано основні програмні інструменти Республіки Словенія, імplementовані з метою скорочення асиметрій соціально-економічного розвитку регіонів у контексті їх особливої державної підтримки. Висвітлено результати словенського досвіду розбудови територій пріоритетного розвитку з ракурсу стратегічного управління регіональною економікою, враховуючи чинні нормативно-правові положення, що регламентують дані питання. Визначено три групи найбільш проблемних регіонів Словенії, що потребують пріоритетного розвитку й спеціального втручання з боку держави. Розкрито особливості функціонування та стимулювання розвитку прикордонних проблемних зон та районів проживання корінних національних груп населення (угорської та італійської). Доведено пріоритетність використання низки інструментів стратегічного управління регіональною економікою для відновлення економічного потенціалу проблемних територій Словенії шляхом їх розбудови в якості територій пріоритетного розвитку. Визначено основні успіхи держави на шляху до розбудови територій пріоритетного розвитку на тлі обмежених можливостей фінансового стимулювання проблемних регіонів, що посилює необхідність розробки дієвого інструментарію стратегічного управління й оцінки ефективності розбудови даних територіальних одиниць.

The article provisions reveal the Slovenian view on the buildout process of priority development territories, given the need to use such an instrument in Ukraine after the end of the armed conflict in order to restore the economic potential of the affected areas. The authors prove the relevance and importance of applying strategic tools to the system of regional economic management in order to overcome the negative effects that hinder the territorial units of development. The article stated importance of applying an individual approach to the restoration of the economic potential of Slovenia's problem areas from the point of view of state policy. The main program documents of the meso-level development of the Republic of Slovenia implemented to reduce the asymmetries of socio-economic development of the regions are analyzed as well as the importance of such tools for restoring the economic potential of problem areas through state aid and special incentives is emphasized. The results of the Slovenian experience of buildout of priority development territories highlighted from the perspective of strategic management of the regional economy, taking into account the current legal provisions governing these issues. Three groups of the most problematic regions of Slovenia have been identified, which require priority development and special intervention by the state. The article reveals the main peculiarities of functioning and stimulating the development of border problem zones and areas of indigenous national groups residence (Hungarian and Italian). The priority of using a number of strategic management

tools of the regional economy to restore the economic potential of the problem areas of Slovenia has been proved by developing them as priority development territories. The main successes on the way to the buildout of such areas highlighted against the background of limited opportunities for financial incentives of problem regions, which increases the need to develop effective tools for strategic management of these units. The scientists argued in the article about significant barriers for the priority development areas in Slovenia, including the lack of systematic funding for projects and professional knowledges in this area.

Ключові слова: території пріоритетного розвитку, розбудова, регіон, регіональна економіка, інструмент, стратегічне управління, стимули, Словенія.

Key words: priority development territories, buildout, region, regional economy, instrument, strategic management, incentives, Slovenia.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дослідження нормативних і літературних джерел європейської практики в контексті функціонування територій з особливим режимом управління або пільговими умовами діяльності, як правило, зводяться до помилкової синонімізації дефініцій "території пріоритетного розвитку", "спеціальні території", "вільні економічні зони", "особливі економічні території", "зони вільної торгівлі", "території випереджального розвитку". За своїм змістовним наповненням дані терміни відрізняються один від одного, а надто "території пріоритетного розвитку", що є значно ширшим поняттям за інші. Не дивлячись на очевидну різницю в елементах понятійно-категоріального апарату, європейські країни використовують, здебільшого, термін "спеціальні (вільні) економічні зони" (далі — СЕЗ) у практиці стратегічного управління на мезорівні для відновлення економічного потенціалу проблемних, більш слабких (порівняно з іншими) регіонів. Форма СЕЗ передбачає провадження окремих видів економічної діяльності на територіях, здебільшого, промислового характеру із пропозицією використання особливих фіскальних стимулів. Як правило, вони є далекосяжними, оскільки передбачають особливу державну підтримку та гарантію застосування преференцій. Згідно з правилами ЄС про державну допомогу, такі стимули можуть бути дозволені для сприяння регіональному розвитку в так званих економічно неблагополучних районах або районах, які отримують допомогу [1].

Однак, у декількох державах центрально-південної Європи сформувалися передумови для розвитку проблемних регіонів, що мають ознаки територій пріоритетного розвитку: там склалися несприятливі соціально-економічні та екологічні умови, подолати наслідки яких можливо за рахунок державної допомоги та імплементації спеціальних преференцій. Яскравим прикладом такої країни постає Республіка Словенія, де проблемні адміністративно-територіальні одиниці крокують шляхом впровадження тих чи інших інструментів стратегічного управління регіональною економікою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню проблем розбудови територій пріоритетного розвитку присвятили свої праці науковці Д. Зенг [2], Ж. Чейс і Дж. Дімітропулос [3], С. Фрік, А. Родрігес-Позе і М. Вонг [4], досліджуючи питання класифікації таких територіальних одиниць. Теоретико-методичні основи розбудови територій пріоритетного розвитку заклали й українські науковці, серед яких В. Устименко й О. Зельдіна [5], І. Буднікевич, О. Коломицева [6], П. Жук [7], О. Чмир, Пила В.І. та Хілько В.М. [8] тощо. Віддаючи належне дослідникам, невіршеними залишаються питання, пов'язані з дослідженням європейського досвіду розбудови територій пріоритетного розвитку, що потребує суттєвого доопрацювання та обумовлює мету даної наукової роботи.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження наукових і нормативних кейсів Словенії щодо розбудови територій пріоритетного розвитку крізь призму стратегічного управління регіональною економікою.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ОСЛІДЖЕННЯ

У 1991 році відбувся короткий збройний конфлікт між Словенією і Югославською Народною Армією (27 червня — 6 липня), який розпочався після проголошення Словенією власної незалежності та завершився підписанням Бріонської угоди 7 липня 1991 року, згідно з якою Югославська Народна Армія зобов'язалася припинити бойові дії на території Словенії, а Словенія та Хорватія призупинили на три місяці вступ в силу своїх декларацій незалежності. Окупованих територій внаслідок цієї десятиденної війни як таких у Словенії не було, проте в країні все частіше почали спостерігатися асиметрії регіонального розвитку, формуючи групу так званих "проблемних територій". Проблемною словенський уряд визначає територію або її частину, якщо її розвиток характеризується серйозними проблемами, що ставлять під загрозу економічне зростання та якість життя її мешканців [9].

Словенська державна політика мезорівня характеризується індивідуальним підходом: території, які стикаються з найбільшими проблемами розвитку, зазвичай отримують особливий статус від держави, що дозволяє імплемувати різні заходи й стимули для відновлення їх економіки, усунення регіональних диспропорцій та досягнення збалансованого розвитку країни в цілому. Так, з 2001 року Словенія великими й інтенсивними кроками йде шляхом сталого розвитку, спрямовуючи бюджетні кошти на розвиток адміністративно-територіальних одиниць, які потребують особливого втручання. Їх перелік змінюється час від часу, залежно від поточного соціального-економічного стану. Наприклад, впродовж 2001—2003 років згідно з нормами "Інструкції про пріоритетні напрями розподілу стимулів для гармонійного регіонального розвитку" Міністерства економіки Словенії було виділено наступні групи регіонів й громад, що потребували особливої державної підтримки:

— група А (найбільше відстають від інших): регіони: Помурський, Подравський, Засавський та Середньопосавський; громади: Бенедикт, Цанькова, Добровник-Добропак, Горня Радгона, Град, Кузьма, Песниця, Подлехник, Подвелка, Пуконці, Разкріже, Рибниця на Похорю, Рогашовці, Солчава, Свети Андраж в. Словенські гориці, Светий Юрій, Шаловці, Трновська вас і Завре;

— група В: регіони: Савинський, Корощка, Нотрансько-крашка та Юго-Східна Словенія; громади: Бістрица-об-Сотлі, Церквеняк, Череншовці, Дестрнік, Доб'є, Дуплек, Горішніца, Горні Петровці, Ходош-Ходос, Юршинці, Кобіле, Костел, Козьє, Кунгота, Лютомер, Лошки. Поток, Ловренц-на-Похорю, Луче, Майшперк, Марковці, Моравське Топліце, Одранці, Ормож,

Осильниця, Підчетртек, Радле-об-Драві, Сельниця-об-Драві, Словенске-Коніце, Света Ана, Шентіль, Шентюр при Целю, Шмар'є при Ёлшах, Щоре, Турніще, Велика Полана, Відем і Жетале;

— група С: регіони: Горицький та Горенський; громади: Белтинці, Ерна-на-Корешкем, Добрна, Дорнава, Горенья вас-Поляне, Горні Град, Ёсеніце, Кідричево, Кочев'є, Крижевці, Ленарт, Лендава, Любно, Марібор, Мута, Назар'є, Оплотниця, Превальє, Раденці, Рогатец, Руше, Семич, Содражица, Старше, Шентерней, Шкоцян, Табор, Тишина, Трбовле, Вержей, Вітаньє, Врансько, Вузениця та Жужемберк;

— група D (найменше відстають від інших): регіони: Обально-краський та Середньослов'янський; громади: Блоки, Брасловче, Брда, Брежице, Цельє, Церкле-на-Горенське, Чрномель, Добрепольє, Дол при Любляні, Доленське Топліце, Гайдіна, Хочє-Слівниця, Храстнік, Ілірська Бістрица, Іванчна Гориця, Канал, Кобарид, Кршко, Лошка долина, Луковица, Метліка, Межица, Міклавж на Дравському полі, Мірна Печ, Мисінья, Мозір'є, Мурська Собота, Півка, Птуї, Раче-Фрам, Равне на Корешкем, Рогашка Слатина, Севниця, Словенська Бістрица, Требне, Віпава, Зрече та Жалец [10].

Дана класифікація визначає рівень пріоритетності конкурсних проектів, яким надавалася виключна підтримка держави для розвитку вищевказаних територій. Придільлення посиленої уваги таким територіальним одиницям та виділення їх в якості пріоритетних обумовило надання прямих фінансових стимулів від держави на реалізацію регіональних проектів у сферах підприємництва, навколишнього середовища та космосу, людських ресурсів, культури, туризму, комунальної інфраструктури. Крім того, в той період було виділено ще два регіони (Посоч'я та Засав'я), де було реалізовано прямі податкові стимули в якості інструментів стратегічного управління економікою регіонів після землетрусу в Посоч'ї та закриття стратегічно важливого підприємства — теплоелектростанції в м. Трбовле (Засавський регіон). Важливою частиною прямих регіональних стимулів був також стратегічний програмний інструмент Phare, в рамках якого у 2003 році було реалізовано програми допомоги Помур'ю, Засав'ю та Савінській області, а також започатковано програми транскордонного співробітництва з Австрією, Італією та Угорщиною.

Стратегічне управління регіональною економікою в Словенії довгі роки спиралося на підготовку програмних інструментів для залучення коштів ЄС, серед яких "Єдиний програмний документ Республіки Словенія на 2004—2006 роки", мав значний вплив на регіональну й місцеву політику. За цей період Словенія набула певного досвіду з так званого "горизонтального стратегічного управління": було визначено, що найменш розвинені регіони груп А та В матимуть доступ до виділення 60% доступних фінансових коштів ЄС. Дана політика, на жаль, не дала бажаних результатів, оскільки деякі публічні тендери, що проводилися для всієї країни, враховували регіональні критерії, але виділення коштів на користь проблемних територій на практиці не було бажаним. Кошти розподілялися максимально рівномірно між більш розвинутою західною та менш розвинутою східною частинами країни. Разом з тим, реалізація прямих фінансових стимулів обумовила отримання й позитивного ефекту: суттєво покращився стан основних соціально-економічних показників групи регіонів А й В, що закономірно відобразилося на розвитку всієї країни та стало вкрай важливим кроком на шляху вступу Словенії до Європейського Союзу у 2004 році.

У 2005 році Державне зібрання (законодавчий орган держави) прийняло новий Закон "Про сприяння гармонійному регіональному розвитку" [11], що посилило інституційну основу для забезпечення ефективного стратегічного управління регіональною економікою на основі концепції сталого розвитку. Норми закону пе-

редбачали ліквідацію Державного агентства Республіки Словенія з регіонального розвитку як консультативного органу [12, с. 74], його повноваження було передано до Управління Уряду Республіки Словенія з питань місцевого самоврядування та регіональної політики, що стало позитивним рішенням на шляху до забезпечення розвитку регіональної економіки з огляду на те, що управління мало повноваження щодо прийняття стратегічних рішень у сфері регіональної політики.

Сьогодні, оновивши у 2011 році норми Закону "Про сприяння гармонійному регіональному розвитку" [13], Словенія продовжує свій шлях до сталого регіонального розвитку, переключавши увагу на розвиток та стратегічне управління економікою тих територіальних одиниць, які потребують особливого державного втручання в даний період часу. Після втрати чинності "Інструкції про пріоритетні напрями розподілу стимулів для гармонійного регіонального розвитку" уряд все ще підтримує території груп А та В (здебільшого, через часткове фінансування соціальних й екологічних проектів), проте акцентує свою увагу на вирішенні проблем інших регіонів. До того ж представники органів державної влади Словенії готові до додаткових тимчасових заходів на підтримку розвитку проблемних зон з високим рівнем безробіття, де внаслідок внутрішніх структурних проблем або зовнішніх впливів економічна ситуація погіршується настільки, що рівень зареєстрованого безробіття досягає критичної позначки (наразі такі території не ідентифікуються).

З 2017 року й дотепер у фокусі уваги відповідно до положень Закону "Про сприяння гармонійному регіональному розвитку" наступні території пріоритетного розвитку: прикордонні проблемні зони та райони проживання корінних національних груп населення (угорської та італійської), що потребують спеціального втручання з боки держави.

Прикордонні проблемні зони Словенії виділено в окрему групу з огляду на низку причин: низький рівень транспортної доступності через розпорошеність населених пунктів, труднощі у розвитку інфраструктурного забезпечення та більш суворі вимоги щодо охорони навколишнього середовища. Все це створює негативні наслідки для рівня життя населення, провокуючи збільшення кількості щоденних міграцій та прискорення депопуляції. Прикордонні проблемні зони являють собою регіони й громади, що задовольняють наступним умовам:

— на території понад 50% населення проживає вздовж прикордонної зони (на відстані не більше 10 кілометрів від кордону);

— фіксується дефіцит робочих місць, а показник щільності населення знаходиться на рівні нижче середнього в країні;

— доступ до найближчої автомагістралі чи швидкісного сполучення займає щонайменше 45 хвилин; або

— велика частина даної території відноситься до зони "Nature 2000" (мережа охоронних ділянок для збереження біорізноманіття на території країн-членів Європейського Союзу, елементами якої виступають рідкісні типи природних середовищ, що знаходяться під загрозою зникнення або руйнування).

Визначаючи прикордонні проблемні зони в якості об'єктів особливої державної уваги, Республіка Словенія розглядає їх фактично як території пріоритетного розвитку, розбудова яких сприятиме досягненню загальної мети — забезпечення гармонійного розвитку всіх регіонів країни. З метою реалізації даної цілі уряд Словенії прийняв чотирирічну "Програму стимулювання розвитку прикордонних проблемних територій", яка нині є чинною впродовж 2022—2025 років [14]. Загальною метою програми є збереження населення та життєздатності 91 громади на території 12 регіонів, що відносяться до прикордонних проблемних територій;

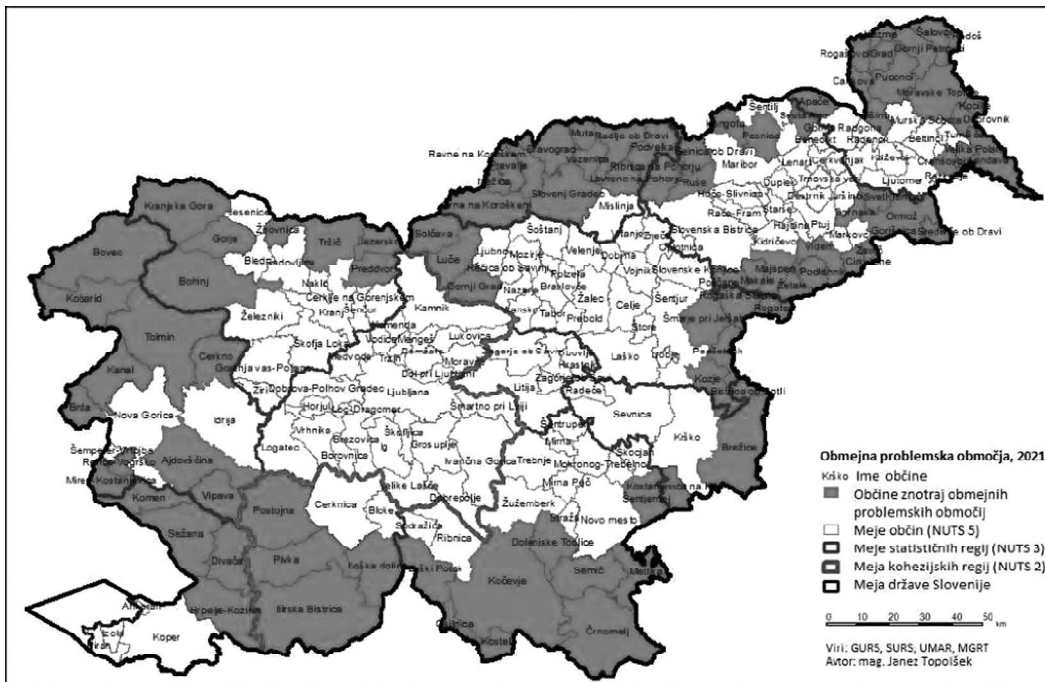

Рис. 1. Розташування регіонів і громад, що відносяться до прикордонних проблемних зон Словенії

Джерело: [14].

положення документу зосереджено переважно на реалізації заходів для покращення економічної ситуації у визначених регіонах (рис. 1).

Для прикордонних проблемних зон передбачено спеціальні стимули через фінансування локальних програм і проектів на конкурсній основі, які полягають у наданні додаткових балів даним регіонам та їх громадам. Так, якщо проект спрямовано на покращення доступу домогосподарств до послуг електронного зв'язку в зонах, де його немає, до проекту додатково надається 5% від загальної суми отриманих балів. Однак, на національному рівні більшість інвесторів налаштовано здійснювати початкові інвестиції в регіони з більш високим рівнем економічного розвитку та зрілою системою управління. Тому з метою сприяння збалансованому розвитку регіонів інвесторам у прикордонних проблемних зонах виділяється більш вигідне грантове забезпечення та додаються бали у контексті оцінки проектних заявок, поданих на конкурс для отримання державної підтримки:

- інвестиції у розмірі від 100 000 до 300 000 євро додають 3% балів до їх загальної суми; для проектів проводиться конкурс на отримання грантової підтримки від держави, пріоритет для участі надано малим та середнім підприємствам. Всього буде відібрано 200 проектів, а сума співфінансування не перевищить 200 000 євро на одне підприємство протягом трьох фінансових років;

- інвестиції на суму від 300 000 до 1 000 000 євро додають 5% балів; у даному випадку буде використано грантову підтримку для 100 проектів-переможців конкурсу у вигляді вкладень у матеріальні та нематеріальні активи підприємства (перевага надається суб'єктам середнього підприємництва). Загальна сума грантової підтримки складе 30 млн євро;

- інвестиції на суму від 1 до 12 млн євро у виробництво, 0,5—3 млн євро в сервісну діяльність, 0,5—2 млн євро в науково-дослідну діяльність додають 7% балів. Загальна сума грантового фінансування складе не менше 88,5 мільйонів євро, заплановано 59 проектів-переможців. Крім того, держава компенсує 5% від загальної суми інвестицій, вкладених у прикордонних проблемних зонах.

Ще для малих і середніх підприємств прикордонних проблемних зон Словенії пропонується мікрокредитування (максимальна сума кредиту становить 25 000 євро) з першочерговим фінансування проектів, які відповідають пріоритетам Європейського Союзу (сталий розвиток, енергетична та матеріальна ефективність підприємств, зміцнення ланцюгів поставок, прискорення автоматизації та цифровізації підприємств). Також держава сприяє працевлаштуванню випускників місцевих закладів вищої освіти до суб'єктів господарювання мікрорівня, малого або середнього підприємництва, що функціонують в прикордонних зонах, співфінансуючи реалізацію їх проектних робіт та подальше навчання в аспірантурі.

Програма стимулювання розвитку прикордонних проблемних територій на період 2022—2025 років також створена для підтримки інвестицій, що сприятимуть покращенню регіональної економічної та бізнес-інфраструктури шляхом зміцнення інноваційного потенціалу з особливим акцентом на діяльність, пов'язану з використанням таких важливих природних ресурсів як деревина.

Інша група територій пріоритетного розвитку Словенії — райони проживання угорської національної громади, які уряд підтримує через низку інструментів стратегічного управління регіональною економікою, серед яких особливе місце займає "Програма сприяння розвитку економіки угорської національної громади на 2021—2024 роки", прийнята у листопаді 2020 року [15]. Особливістю програми є те, що її положення спрямовано на розвиток та ефективне управління регіональною економікою саме там, де проживають представники угорської корінної національної громади, що означає створення нових робочих місць, а також підвищення привабливості території. Положення програми спрямовано на ефективну ліквідацію наслідків економічної кризи та нерозвиненості регіонів, які все ще відстають від інших територій країни. Програма призначена для всіх бенефіціарів, які здійснюють свою діяльність на території, де проживають представники угорської національної громади, і які сприятимуть реалізації її цілей, реалізуючи свої проекти. Серед пріоритетних проектів, що підлягатимуть співфінансуванню від держави — ті, що сприяють інвестиціям в економіку та розвиток туристичної діяльності наступних регіонів, міст і сел/селищ:

- регіон Добровник: місто Добровник, села Добро-нак і Житковці, Зіткоц;
- регіон Ходош: місто Ходош, села Ходос і Крлив-ник, Капорнак;
- регіон Моравське Топліце: селища Чичекча вас, Чекефа, Мотваревці, Сентласло, Пордашинці, Кішфа-лу, Просеняковці, Партосфальва, Сердахель;
- регіон Лендава: поселення Банута, Банга, Долга вас, Долговашке горице, Долгашке горице, місто Фел-солакос, села Камовчі, Камахаза, Карса, Кот, Лендава, Лендавське горице, Мост'є, Хідвег, Петіжовчі, Пінсе, Радможанчі, Трімліні;

— регіон Шаловці: села Доманьшевці, Домонкосфа. Дана програма реалізується вже вдруге: впродовж 2017—2020 років проекти, фінансовані й виконані в її рамках, довели свою ефективність. Новий період реалізації програми (2022—2025 роки) передбачає загальне фінансування у розмірі 2 800 000 євро та має на меті відновити економічний потенціал території, де живуть представники угорської корінної національної громади. Пріоритетними напрямками є розвиток мікропідприємництва, малого й середнього господарювання, створення нових та модернізація існуючих об'єктів інфраструктури, підвищення привабливості територій, що в свою чергу сприятиме створенню нових робочих місць та зниженню рівня безробіття.

Сприяння більш ефективному стратегічному управлінню регіональною економікою та соціально-економічному розвитку територій, де проживають члени корінної угорської національної громади, передбачається шляхом співфінансування нових та модернізації існуючих виробничих потужностей у мікро-, малих та середніх підприємствах. За схожою вище процедурою для прикордонних проблемних зон, співфінансуванню від держави підлягатимуть проекти-переможці конкурсу, метою яких є зростання та розвиток підприємництва за рахунок нових інвестицій [14]. Максимальна сума коштів обмежена сумою 200 000 євро (або 100 000 євро у випадку перемоги підприємства, що надає транспортні послуги), яку буде надано протягом трьох календарних років.

Другий напрям стимулювання розбудови територій пріоритетного розвитку, де проживають угорці, пов'язано з відродженням етнографічних будинків та інших об'єктів, що належать або управляються муніципальними самоврядними національними громадами та приміщенням Інституту культури угорської національності Лендава, де, як очікується, буде створено туристичний пункт для потенційних туристів, які зможуть отримати всю необхідну інформацію про природні та культурні об'єкти території, туристичних провайдерів, заходи, що проводяться протягом року та ін. Тому проекти, спрямовані на дані цілі підлягатимуть першочерговому розгляду та частковому фінансовому забезпеченню. Даний напрям забезпечуватиме не тільки держава, але й самоврядні етнічні громади регіонів Лендава, Добровник, Моравське Топліче, Ходош, Шаловці та Інститут культури угорської національності Лендава за рахунок власних коштів.

Третій вид територій пріоритетного розвитку Словенії належить районам, де проживає національна громада Італії. Стимулювання їх розвитку також здійснюється за рахунок програмного інструменту стратегічного управління регіональною економікою, спрямованого на розвиток територій впродовж 2021—2024 років [15]. До вказаних територій відносяться наступні регіони та їх населені пункти:

- у регіоні Анкаран: місто Анкаран;
- у регіоні Ізола: місто Ізола, поселення Добра при Ізолі, Ягоде;
- у регіоні Копер: місто Копер, поселення Баризони, Бертоки, Боямарін, Церей, Хрватіні, Кампель, Коломбан, Праде, Преманоан, частина населених пунктів Підње Скофіє (Вальмарін), Салара та Скочан;
- у регіоні Піран: місто Піран, поселення Портороз, Лучія, Струнжан, Сека, Сецовльє, Парекат та Драгона.

У даному випадку пріоритетними вважаються проекти, спрямовані на забезпечення економічного відновлення територій проживання італійської національної громади та сприяння їх туристичної й культурної пізнаваності, проте перелік бенефіціарів є значно ширшим у порівнянні з програмою для розвитку районів проживання угорської національної громади. Проектні пропозиції можуть подавати регіональні органи влади, самоврядні національні громади та їх організації, дер-

жавні й недержавні підприємства. Співфінансування також здійснюється на конкурсних засадах, а загальна вартість програми складає 1,4 мільйони євро.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Словенський досвід доводить, що окремий підхід до відновлення й розвитку проблемних територій має як позитивні, так і негативні наслідки. Серед успіхів на шляху до розбудови територій пріоритетного розвитку в Словенії можна назвати реалізацію програмних інструментів. Так, виділення чотирьох груп територій у 2001—2003 роках, що відставали від інших за рівнем соціально-економічного розвитку згідно "Інструкції про пріоритетні напрями розподілу стимулів для гармонійного регіонального розвитку" та надання їм пріоритету в реалізації проектів локального рівня як інструментів стратегічного управління регіональною економікою найбільш помітно посприяло економічному розвитку та відновленню регіонів у групах А й В, підвищенню рівня їх конкурентоспроможності та привабливості (в частині залучення інвестицій), працевлаштуванню в групах А, В, С, підвищенню кваліфікації працівників суб'єктів господарювання, які відповідають потребам місцевості в усіх чотирьох групах. Наприклад, за вказаний трирічний період було фінансово підтримано понад 1000 підприємств, відновлено понад 170 га деградованих територій, підвищено рівень чистої доданої вартості в регіонах груп В і С в 1,5 рази.

Сучасні кроки держави на шляху до розбудови територій пріоритетного розвитку, якими наразі є прикордонні проблемні зони та райони проживання угорської й італійської корінних національних груп населення, також заслуговують на увагу. Оскільки дані програмні інструменти наразі знаходяться на стадії реалізації, а їх результати ще не отримано, доцільно звернути увагу на позитивний ефект, отриманий від аналогічного документу — "Програми заходів для економічного розвитку районів проживання угорської національної громади" (2017—2020 роки), завдяки якому за результатами публічних тендерів до проектів було залучено 11 суб'єктів господарювання, а після реалізації програми у 2020 році було створено 10 нових робочих місць в районах проживання угорської національної громади. Разом з тим, успіхи розбудови територій пріоритетного розвитку Словенії є точковими та відбуваються на тлі обмежених можливостей фінансового стимулювання даних районів, які вимагають посилення й подальшого використання дієвих інструментів стратегічного управління для відновлення економічного потенціалу територіальних одиниць, які відстають від інших за рівнем розвитку.

На сьогодні все ще залишається ряд проблем, з якими стикається Словенія, що є суттєвими бар'єрами на шляху до розбудови територій пріоритетного розвитку, серед них: відсутність системного фінансування локальних проектів та відсутність єдиної методики оцінювання проектів, які беруть участь в конкурсах для отримання співфінансування від держави через брак професійних знань та досвіду в даній сфері. Крім того, питання розбудови територій пріоритетного розвитку повинні стосуватися широкого кола стейкхолдерів та їх інтересів (органи державної влади, громадянське суспільство, бізнес-асоціації, науково-дослідні установи та інші), яким приділяється недостатньо уваги, що призводить до існування територій в інституційному вакуумі та, як наслідок, стримує процес досягнення цілей, визначених чинними програмними інструментами. Проектноорієнтований підхід до відновлення економічного потенціалу територій, де склалися несприятливі умови для розвитку, має право на реалізацію, проте цього замало, необхідні більш ефективні стимули стратегічного характеру та заохочення, в тому числі митні й податкові, які матимуть вплив на покращення стану регіональних економічних систем.

Література:

1. European Special Economic Zones: Research spin-off project of "The World in Europe: Global FDI flows towards Europe (ESPON FDI)". ESPON, 2020. URL: https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Appendix%20SEZ_0.pdf (дата звернення 29.04.2022).
2. Zeng D.Z. The Past, Present, and Future of Special Economic Zones and Their Impact. *Journal of International Economic Law*. 2021. Volume 24 (2). P. 259—275, <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab014>.
3. Chaisse J., Dimitropoulos G. Special Economic Zones in International Economic Law: Towards Unilateral Economic Law. *Journal of International Economic Law*. 2021. Vol. 24 (2). P. 229—257, <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab025>.
4. Frick S.A., Rodriguez-Pose A., Wong, M.D. Toward Economically Dynamic Special Economic Zones in Emerging Countries. *Economic Geography*. 2019. Vol. 95 (1). P. 30—64, <https://doi.org/10.1080/00130095.2018.1467732>.
5. Території пріоритетного розвитку як інструмент вирішення проблем в Донецькій і Луганській областях: монографія / під заг. ред. чл.-кор. НАН України В.А. Устименка. Київ: НАН України, ДУ "Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України", 2021. 200 с.
6. Budnikovich, I., Kolomytseva, O., Krupenna, I., Rohozian, Yu., Zablodska D. Positioning of the Amalgamated Territorial Communities of Ukraine through the Sustainable Development in the Conditions of Military Actions. *Problemy ekorozwoju-problems of sustainable development*. 2021. Vol. 16 (1). P. 103—112. DOI: 10.35784/pe.2021.1.11.
7. Жук П.В. Території пріоритетного розвитку як форма активізації інвестиційної діяльності в гірських зонах України. *Регіональна економіка*. 2012. № 3. С. 75—85.
8. Чмир О.С., Пила В.І., Хілько В.М. Аналіз результатів функціонування вітчизняної системи СЕЗ і ТПР та перспективи її подальшого розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 10. С. 173—185.
9. Kusar S. Problemska regija kot element za zasnovo regionalnega razvojnega programa. *Oddelek za geografijo*, Ljubljana, 2003. 47 p.
10. Navodilo o prednostnih območjih dodeljevanja spodbud, pomembnih za skladni regionalni razvoj: od 29 maja 2001. Služba Vlade RS za zakonodajo. URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NAVO523> (дата звернення 01.06.2022).
11. O spodbujanju skladnega regionalnega razvoja: Zakon od 4. oktobra 2005. Služba Vlade RS za zakonodajo. URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4313> (дата звернення 22.05.2022).
12. Рогозян Ю.С. Нормативне забезпечення міжрегіонального співробітництва. *Економіка та право*. 2015. № 3 (42). С. 70—77.
13. O spodbujanju skladnega regionalnega razvoja: Zakon od 7. marea 2011. Služba Vlade RS za zakonodajo. URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5801>. (дата звернення 22.05.2022).
14. Program razvojnih spodbud za obmejna problemska območja v obdobju 2022—2025 od 10. Februarja 2022. Služba Vlade RS za zakonodajo. URL: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGRT/Dokumenti/DRR/Program-OPO-2022-2025/OPO_Program_22-25.pdf (дата звернення 22.05.2022).
15. Program spodbujanja gospodarske osnove madzarske narodne skupnosti 2021—2024 od 15 novembra 2020. Služba Vlade RS za zakonodajo. URL: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGRT/Dokumenti/DRR/Tema-prednostna-obmocja/madzarska-in-italijanska-narodna-skupnost/Program-spodbujanja-madzarske-narodne-skupnosti-2021-2024-v2.docx> (дата звернення 22.05.2022).

References:

1. ESPON 2020 Cooperation Programme (2020), "Espo European Special Economic Zones", available at: https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Appendix%20SEZ_0.pdf (Accessed 29 April 2022).
2. Zeng, D.Z. (2021), "The Past, Present, and Future of Special Economic Zones and Their Impact", *Journal of International Economic Law*, vol. 24, no. 2, pp. 259—275. <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab014>.
3. Chaisse, J. and Dimitropoulos, G. (2021), "Special Economic Zones in International Economic Law: Towards Unilateral Economic Law", *Journal of International Economic Law*, vol. 24, no. 2, pp. 229—257, <https://doi.org/10.1093/jiel/jgab025>.
4. Frick, S.A., Rodriguez-Pose, A. and Wong, M.D. (2019), "Toward Economically Dynamic Special Economic Zones in Emerging Countries", *Economic Geography*, vol. 95, no. 1, pp. 30—64, <https://doi.org/10.1080/00130095.2018.1467732>.
5. Ustymenko, V.A. (2021), *Terytorii priorytetnoho rozvytku yak instrument vyryshennia problem v Donets'kii i Luhanskii oblastiakh* [Territories of priority development as a tool for solving problems in Donetsk and Luhansk regions], SO "V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the NAS of Ukraine", Kyiv, Ukraine.
6. Budnikovich, I., Kolomytseva, O., Krupenna, I., Rohozian, Yu. and Zablodska D. (2021), "Positioning of the Amalgamated Territorial Communities of Ukraine through the Sustainable Development in the Conditions of Military Actions", *Problemy ekorozwoju-problems of sustainable development*, vol. 16, no. 1, pp. 103—112. DOI: 10.35784/pe.2021.1.11.
7. Zhuk, P.V. (2012), "Territories of priority development as a form of intensification of investment activity in mountainous areas of Ukraine", *Rehionalna ekonomika*, vol. 3, pp. 75—85.
8. Chmyr, O.S., Pyla, V.I. and Khilko, V.M. (2011), "Analysis of the results of the functioning of the domestic system of SEZ and TPD and prospects for its further development", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 10, pp. 173—185.
9. Kusar, S. (2003), *Problem region as an element for the design of a regional development program*, *Oddelek za geografijo*, Ljubljana, Slovenia.
10. Sluzba Vlade RS za zakonodajo (2001), "Navodilo o prednostnih območjih dodeljevanja spodbud, pomembnih za skladni regionalni razvoj", available at: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NAVO523> (Accessed 01 June 2022).
11. Sluzba Vlade RS za zakonodajo (2005), *Law "On promoting coherent regional development"*, available at: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4313> (Accessed 22 May 2022).
12. Rohozian, Yu.S. (2015), "Regulatory support of interregional cooperation", *Ekonomika ta parvo*, vol. 3, no. 42, pp. 70—77.
13. Sluzba Vlade RS za zakonodajo (2011), *Law "On promoting coherent regional development (new edition)"*, available at: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5801> (Accessed 22 May 2022).
14. Portal GOV.SI (2022), "Program of development incentives for border problem areas in the period 2022—2025", available at: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGRT/Dokumenti/DRR/Program-OPO-2022-2025/OPO_Program_22-25.pdf (Accessed 22 May 2022).
15. Portal GOV.SI (2020), "Program for promoting the economic basis of the Hungarian national community 2021—2024", available at: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGRT/Dokumenti/DRR/Tema-prednostna-obmocja/madzarska-in-italijanska-narodna-skupnost/Program-spodbujanja-madzarske-narodne-skupnosti-2021-2024-v2.docx> (Accessed 22 May 2022).

Стаття надійшла до редакції 07.06.2022 р.